

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

Нікольченко Юзеф,
доцент, доцент кафедри культурології
Маріупольського державного університету,
заслужений працівник культури України

**ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ У НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ
«СТУДІЇ З УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» НА КАФЕДРІ КУЛЬТУРОЛОГІЇ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Постановка проблеми. Основним завданням навчальної дисципліни «Студії з української культури» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності В12 «Культурологія та музеєзнавство» на кафедрі культурології Маріупольського державного університету було донести до майбутніх культурологів ті предковічні здобутки українського народу, які лежать у підвалинах його існування, і передати їх у процесі майбутньої активної пізнавальної, альтруїстичної, громадсько-корисної просвітницької діяльності в умовах російської військової агресії проти України. У цьому контексті приклад Пересопницького Євангелія, його доля і місце в культурній спадщині України, широко репрезентовані у трьох модулях навчальної дисципліни.

Історіографія питання. Проблема винятковості Пересопницького Євангелія в історії і культурі України має великий обшир минулого і сучасного вітчизняного та зарубіжного наукового, науково-популярного і публіцистичного студіювання. У зв'язку з цим ми назвемо лише тих дослідників пам'ятки, праці яких були використані на кафедрі культурології МДУ в процесі підготовки нової концепції навчальної дисципліни «Студії з української культури», курсу лекцій та практикуму з історії української культури. для студентів-культурологів та ілюстрованої хрестоматії з історії української культури (від стародавніх часів до ХІХ століття) [1; 3; 4]. Це: Ю. Тиховський, П. Житецький, Р. Павлуцький, І. Огієнко, А. Назаревський, С. Маслов, П. Плющ, М. Жулинський, В. Німчук, Л. Гнатенко, М. Кей, І. Чепіга, Я. Запаско, О. Степченко, А. Істоміна, Г. Савчук, О. Булига, Ю. Нікольченко, М. Федоришин.

Зупинімося на характеристиці Пересопницького Євангелія, репрезентованій студентам-культурологам МДУ аудиторними формами занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни «Студії з української культури».

Історія виникнення пам'ятки. Ідея створення нового Євангелія для православних віруючих у маєтностях князів Заславських визрівала серед насельників Дворецького Свято-Троїцького монастиря церкви Святої Трійці (нині с. Дворець Ізяславського району Хмельницької області) ще до середини ХVІ ст. За джерелами, 15 серпня 1556 р. під княжим

патронатом у монастирі розпочалася робота над рукописним текстом Нового Заповіту. Були створені Євангеліє від Матфія і перша частина тексту Євангелія від Марка. Але з невідомих нам причин написання твору зупинилося. Створення Євангелія було продовжене в 1561 р. вже у Пересопницькому Різдва Пресвятої Богородиці монастирі (нині с. Пересопниця Рівненського району Рівненської області). За короткий час були написані Євангелія від Марка, Луки й Іоанна, а також післямова до Нового Заповіту та Місяцеслів. 29 серпня 1561 р. робота над Пересопницьким Євангелієм була завершеною.

З'явою книги опікувалися волинські князі: Анастасія Юрійвна Заславська (Гольшанська-Дубровицька), її донька Ганна Кузьмівна Чарторийська (Заславська) і зять – Іван Федорович Чарторийський. Про княгиню А. Заславську відомо з післямови до Пересопницького Євангелія. Після смерті її чоловіка князя Кузьми Івановича Заславського в 1556 р. прийняла чернечий постриг у заснованому нею ж заславському Свято-Троїцькому монастирі під ім'ям Параскева і стала тут ігуменею. Померла княгиня у 1561 р. Існує припущення, що на мініатюрі Пересопницького Євангелія «Євангеліст Іоанн» присутнє її портретне зображення [5].

Характеристика пам'ятки. Пересопницьке Євангеліє – це книга вагою 9 кг 300 г написана пізнім уставом на пергаменті розміром 380 x 240 мм. У рукописі об'єдналися традиція переписування євангельських текстів та мистецтва створення книги.

Добре орнаментований рукопис прикрашений високохудожніми кольоровими заставками та мініатюрами. За художнім оформленням Пересопницьке Євангеліє є взірцем рукописних книг, відомих на той час в Україні. Це традиційне Чотириєвангеліє. Перед кожним Євангелієм вміщений короткий зміст розділу. Ця книга є показовою у адаптації книжкової церковнослов'янської мови до живої народної, робить її унікальною та надає їй наукової вартості.

Традиції переписування книг Святого Письма у Київській Русі, а згодом і в Україні, вважалися незвичайним «дійством». Написання книг було анонімним. Головне – донести до читача ідеї Божі, а називати ім'я раба Божого поряд із Святим Письмом уважалося непристойним. Особиста скромність, відмова від індивідуальності особи, благоговіння та відповідальність за кожне написане слово – це ті чесноти, якими повинен володіти переписувач священних книг. Але поступово ця традиція порушується, і на деяких раритетах ми зустрічаємо імена тих людей, які долучилися до створення пам'ятки. На останній сторінці книги ми можемо знайти відомості, де, коли і завдяки кому було створене Пересопницьке Євангеліє. Є припущення, що написання Євангелія виконав писар Михайло Васильович, син протопопа Сяноцького, і писар, чие ім'я не збереглося, під орудою архимандрита Пересопницького монастиря Григорія. Існує думка, що переписувачів було більше.

За історико-культурною складовою Пересопницький рукопис Нового Заповіту зчаста порівнюється із Реймським Євангелієм – визначною пам'яткою церковнослов'янського книгописання першої половини XI–XIV ст. Для вітчизняної книжної культури доби Ренесансу унікальність Пересопницького Євангелія полягає у тому, що це був перший переклад канонічної богослужбової книги з церковнослов'янської мови на книжну українську, яка поступово набувала поширення в українських землях із другої половини XVI ст.

У час написання Пересопницького Євангелія в Західній Європі вже існувало розвинуте книгодрукування, в першу чергу богослужбове. Ймовірно, його автори були знайомі з друкованими текстами Євангелій, не зважаючи на те, що вони були латинськими. У майстра рукопису була можливість звірити тексти і ознайомитися з елементами та технікою художнього оздоблення. Але порівнювати нашу пам'ятку з латинськими друкованими книгами не зовсім коректно. Друкована книга була, по суті, частиною великого, чи малого накладу, розрахованого на масового читача, а Пересопницьке Євангеліє являло собою неповторний одиничний шедевр книжної культури, що використовувався виключно на святкових богослужіннях, і це робить його дійсно унікальним. Постає питання: що спонукало майстра рукописної книги так старанно і майстерно виписувати літери свого творіння, так ошатно вимальювати заставки і буквиці, коли вже була друкована книга? Вочевидь, це своєрідна схима, посвята свого таланту Богові. На жаль, про це ми вже ніколи не дізнаємося.

Мова пам'ятки та її особливості. Пересопницьке Євангеліє написано витонченою староукраїнською літературною мовою, зрозумілою в українських землях у XVI ст., але тотожною до тексту церковнослов'янського, який, у свою чергу, був тотожним до болгарського варіанту грецького оригіналу. У тексті мають місце запозичення з польських, чеських і латинських зразків Святого Письма, професійно перекладених авторами Пересопницького Євангелія. Це була перша спроба внормувати писемно-літературну мову українців.

У Пересопницькому Євангелії зустрічаємо багато тлумачень слів, зроблених живою староукраїнською мовою. Така копітка словникова робота є вельми цікавою для лінгвістів. Мова пам'ятки – літургійна; вона разом із молитвою, церквою та іконою була символом у догматі Східного християнства.

Унікальність пам'ятки. Пересопницьке Євангеліє – взірць новаторства у європейській духовній літературі середини XVI ст., коли новий текст склали біблійні твори різних християнських конфесій Європи латиною, грецькою, церковнослов'янською, болгарською, чеською, польською. У свою чергу це вимагало від його авторів не тільки досконалого володіння означеними мовами, а й догматичними постулатами ортодоксальних християнських церков та їхніх літургійних особливостей. У 1580-1581 роках таким шляхом підуть редактори і видавці славнозвісної Острозької Біблії: вони використали для підготовки

її тексту рукописні і друковані книги Святого Письма православних, католицьких і протестантських церков. Пересопницьке Євангеліє – непроминальне явище в українській культурі минулого і сучасного. Досконалим написанням, вишуканим художнім оформленням пам'ятка не поступається кращим західно-європейським взірцям книжної культури. У 2008 р. видавничий дім «АДЕФ-Україна» випустив факсимільний варіант Пересопницького Євангелія на папері, що за фізичними властивостями відповідав пергаменту, на якому був написаний оригінал [2].

Підсумки. Поява Пересопницького Євангелія співпадає за часом із розвитком на українських теренах культури Ренесансу, але з особливими національними ознаками. Завдячуючи цьому, викладачі кафедри мають чудову нагоду всебічно ілюструвати студентам означену епоху в історії української культури на його прикладі, зокрема, розвиток літератури, книжної справи та книжної мініатюри.

Після проголошення незалежності України Пересопницьке Євангеліє по праву набуло статусу національно-державного і політичного символу – під час інавгурації на манускрипті присягають президенти України, обіцяючи бути вірними не лише українському народові, а й Богові.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що новація кафедри культурології МДУ з використанням символу Пересопницького Євангелія як національної святині у навчальній дисципліні «Студії з української культури» для студентів-культурологів повністю виправдала себе: тернистий шлях манускрипту, від часу створення до сьогодення, став яскравим прикладом дієвого патріотизму в історії та культурі України, символом новітнього відродження національної культури.

Література

1. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX століття): ілюстрована хрестоматія (укл. Ю.С. Сабадаш, Ю.М. Нікольченко та ін.). Том 1. Київ: Видавництво Ліра-К., 2020. 320 с.
2. Пересопницьке Євангеліє – святиня українського народу. URL: <https://mefodiy.org.ua/peresopnicke-ievangeliie-svyatinya-ukr/>
3. Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М., Дабло Л.Г. Історія української культури. Курс лекцій для студентів спеціальності 034 Культурологія. Київ : Видавництво Ліра-К., 2020. 168 с.
4. Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М. Історія української культури. Практикум для студентів спеціальності 034 Культурологія. Київ: Видавництво Ліра-К., 2024. 110 с.
5. Савчук Г. Дещо про історичні обставини створення Пересопницького Євангелія. URL: <http://ntsh.org/content/deshcho-pro-istorichni-obstavini-stvorenniya-peresopnickogo-ievangeliya>